

Iida-Maaria Lindstedt (AMK)

Esittävä taide

Teatteri

2012

Iida-Maaria Lindstedt

LAITOSNÄYTTELIJÄ

– MATKA TEATTERITALOSTA HOITOLAITOKSEEN

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

Turun ammattikorkeakoulu

Esittävä taide | Teatteri

Toukokuu 2012 | 32

Ohjaaja Marja Kangas

Iida-Maaria Lindstedt

LAITOSNÄYTTELIJÄ

- MATKA TEATTERITALOSTA HOITOLAITOKSEEN

Opinnäytetyöni käsittelee esiintyjän ja katsojan kontaktia ja taiteen tervehdyttäviä vaikutuksia.

Käsittelen aihetta valmistamani hoitolaitoksiin suunnatun *Mihin kauriit katosivat?* -runomonologin näkökulmasta. Hoitolaitoksilla tarkoitan työssäni mm. vanhusten palvelutaloja ja mielenterveyskuntoutujien päiväkeskuksia. Esittelen näyttelijän työtä laitosteatterissa. Perehdyn näyttelijä Jussi Lehtosen esitykseen *Rakkaus ei ole ajan narri*, joka kiersi hoitolaitoksissa. Käsittelen Lehtosen kirjoittamaa kirjaa *Samassa valossa* ja pohdin taiteen mahdollisuuksia terveydenhuollossa. Tutkin kirjallisessa opinnäytetyössäni omaa henkilökohtaista matkaani turhautuneesta näyttelijästä itsensä tärkeäksi kokevaksi esiintyjäksi.

ASIASANAT:

Esittävät taiteet, teatteri, näyttelijäntyö, hoitolaitos, katsojakontakti, terveydenhuolto

TURUN AMK:N OPINNÄYTETYÖ | Iida-Maaria Lindstedt

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Performing Arts | Theatre

May 2012 | 32

Instructor Marja Kangas

Iida-Maaria Lindstedt

INSTITUTIONAL ACTOR

My bachelor's thesis explores the contact between the performer and spectator and the beneficial influence of art.

I approach the topic from the point of view of my poetry monologue *Mihin kauriit katosivat?*. This monologue was prepared for social and health services which include nursing homes and mental health rehabilitation daycenters. In this thesis, I introduce the work of an actor in municipal theatre. This analysis utilises actor Jussi Lehtonen's work with performance *Rakkaus ei ole ajan narri*. Special fokus is minded on the book titled *Samassa valossa* which was written regarding the touring performance. This book explores the possibilities of art in the health care sector. Critical self-reflection is used in the thesis as a vehicle to understand the journey from a frustrated actor to a self-respecting artist.

KEYWORDS:

Performing arts, theatre, acting, institution, spectator contact, beneficial influence of art

TURUN AMK:N OPINNÄYTETYÖ | Iida-Maaria Lindstedt

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 MITÄ HYÖTYÄ TYÖSTÄNI ON?	
2.1 Lähtötilanteen esittely - miksi minä haluan tutkia tätä asiaa	7
2.2 Laitosteatterityön esittely	8
3 LAITOKSESTA LAITOKSEEN	
3.1 Terveyttä taiteesta	11
3.2 Jussi Lehtosen työn esittely	14
4 MIHIN KAURIIT KATOSIVAT? - laitoksia kiertävä runomonologi	
4.1 Projektin esittely	16
4.2 Kokemuksia esityksistä ja katsojilta saatu palaute	17
5 SAMASTUMINEN – TAITEEN PARANTAVA VOIMA	22
6 LOPPULAUSUMA	26
LÄHTEET	
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tämä työ on syntynyt tarpeesta todistaa itselleni, että näyttelijäntyöllä on merkitystä yhteiskunnassa ja että taiteella on terveyttä edistäviä vaikutuksia.

Kirjallinen opinnäytetyöni tutkii aihetta pitkälti syksyllä 2011 Kajaanin kaupunginteatterissa ensi-iltansa saaneen *Mihin kauriit katosivat?* -esityksen kautta. Käytän määritelmää runomonologi, joka tässä tarkoittaa pääosin suomalaisten naisrunoilijoiden runoista kerättyä esitystä, jota esitän yksin. Esityksessä on runoja mm. Helena Anhavalta, Eeva-Liisa Mannerilta ja Aila Meriluodolta ja se käsittelee mustaa mieltä ja valon löytymistä. Kaikki käytetyt runot ovat kohtausluettelossa, joka on liitteenä (liite 1). Esitys syntyi halusta viedä teatteria niille katsojille, joille teatteriin pääseminen on hyvin haastavaa tai mahdotonta. Käytän työssäni termiä hoitolaitos, jolla tarkoitan paikkoja, joissa ihmiset asuvat tuetusti, mm. vanhainkodit ja kehitysvammaisten palvelukeskukset, ja niitä paikkoja, joihin ihmiset kokoontuvat hakemaan sosiaalisia kontakteja, mm. mielenterveyskuntoutujien päiväkeskukset.

Työn alussa esittelen taustoja, miksi olen tarttunut tähän työhön ja mikä minua siinä kiinnostaa. Esitän itselleni kysymyksiä, joihin toivon löytäväni vastauksia. Kolmannessa luvussa kerron terveyttä kulttuurista -ohjelmista ja esittelen taiteellista työtä, jota sosiaali- ja terveystieteillä on jo tehty. Tässä luvussa perehdyn näyttelijä Jussi Lehtosen työskentelyyn näyttelijänä hoitolaitoksessa. Päälähdemateriaalini on Lehtosen oman hoitolaitoskiertueen pohjalta kirjoitettu kirja *Samassa valossa*.

Neljäs luku käsittelee omaa hoitolaitoksia kiertävää esitystäni *Mihin kauriit katosivat?*. Puran omia kokemuksiani esittämisestä vieraassa paikassa ja

katsojilta saamiani kommentteja. Käytän lähdemateriaalinani työpäiväkirjaani, jota olen esityksistä pitänyt. Otteet päiväkirjasta on kirjoitettu *kursiivilla*. Erittelen asioita, joita olen oppinut. Työn kuvamateriaali on esityspaikoilta, joissa olen kiertänyt. Olen itse ottanut valokuvat.

Luvussa viisi selvitän taiteen tervehdyttäviä vaikutuksia. Vertailen saksalaisen akateemikon Hans Robert Jaussin määritelmiä samastumisesta kirjallisuudessa samastumiseen teatterissa.

Loppulausumassa pyrin vastaamaan itselleni aikaisemmin esittämiini kysymyksiin taiteen hyödyllisyydestä ja omasta merkittävydestäni taiteilijana. Erittelen myös, mitä olen prosessissa oppinut.

Laitosnäyttelijä on tässä työssä henkilö, joka sukuloii kahden erilaisen laitostoiminnan välillä. Suomen kielen perussanakirjan toisesta osasta löytyy sanan **laitos** kohdalta mm. seuraavia määritelmiä: ”3. *terveydenhoidon, sosiaalihuollon, opetuksen tms. vakinainen toimintayksikkö. 4. määrätehtäviä hoitava valtion, kaupungin tms. organisaatio kokonaisuutena.*” (Haarala.R ym. 1996, 12) Sana laitos tämän määritelmän mukaan tarkoittaa sekä yllä esittelemiäni hoitolaitoksia että kaupunginteatterin toimintaa.

2 MITÄ HYÖTYÄ TYÖSTÄNI ON?

2.1 Lähtötilanteen esittely - miksi minä haluan tutkia tätä asiaa

Olen opiskellut näyttelijäksi Pietarin Teatteriakatemiassa (2005–2010) ja työskennellyt sen jälkeen Kajaanin kaupunginteatterissa (2009–2012). Opiskelun ja työssä olon aikana minua on säännöllisesti askarruttanut, onko toiminnastani hyötyä kenellekään. Onko taiteessa hyötyaspekteja, mikä on näyttelijän tehtävä yhteiskunnassa? Koulusta valmistumisen jälkeen minulle riitti muutamaksi vuodeksi se, että opettelin työtäni ja se, että uudet asiat motivoivat. Työmotivaatio laski esitysten ja harjoitusten puuduttavasta toistosta. Enää en ymmärtänyt, mistä olin ennen nauttinut tai mistä mahdollisesti voisin taas innostua. Mitä hyötyä työstäni on?

Olen saanut eheyttäviä, voimaannuttavia ja hajottaviakin kokemuksia taiteesta, ja väitän, että taide on vaikuttavimmillaan edistänyt omaa psyykkistä hyvinvointiani. Vuonna 2004 näin Eero-Tapani Vuoren ohjaaman esityksen *Beyond the red room* Teatteri Naamio & Höyhenessä, ja se vaikutti minuun vahvasti. Esityksessä oli yksi kohtaus, jossa nainen esitti monologia peittäen samalla kasvonsa ohuella muovikelmulla. Nainen puhui uskovansa, että vielä jossain on paikka, jossa ihmiset ovat aitoja ja puhtaita. Esitystila oli intiimi, katsomo pieni ja näyttämö lähellä. Monologin aikana nainen oli siirtynyt lähemmäksi katsomoa. Istuin eturivissä ja yhtäkkiä huomasin, että kämmenselkäni olivat märät. En ollut huomannut itkeväni. Esiintyjä tuli luokseni, jatkoi rauhallisesti tekstiään ja pyyhki samalla poskiani. Esityksen ja todellisuuden, esiintyjän ja katsojan rajat katosivat. Ajattelin silloin, että jos minä voin antaa kerran elämässäni yhdelle katsojalle samanlaisen kokemuksen, teatterilla on merkitystä.

Mutta miten tehdä sellaista taidetta, joka edistää muitten hyvinvointia? Eroaako hyvinvoinnin edistämistä tavoitteleva taide muusta taiteesta? Mitä tapahtuu esitykselle, esiintyjälle ja katsojille, kun esitys tuodaan toiseen tilaan, hoitolaitokseen, jossa katsojat asuvat? Onko luokse tulemisella mahdollisuus saada katsojaan kontakti, mikä teatterisalien valomeressä jää usein arvailun varaan?

2.2 Laitosteatterityön esittely

Seuraavassa esittelen laitosteatterinäyttelijän arkea. Työpaikkaesimerkki on Kajaanin kaupunginteatteri. Laitosteatterissa näyttelijä työskentelee kuutena päivänä viikossa, 7,5 h päivässä. Päivä on kaksiosainen: aamuharjoitukset klo 10–14 ja iltaharjoitukset klo 18–21.30. Yleensä viikon loppupuolella on 2–4 esitystä. Yhtä esitystä harjoitellaan ja kahta esitystä esitetään samanaikaisesti.

Kajaanin kaupunginteatterin suuri näyttämö on melko pieni, 200-paikkainen nouseva katsomo ja luukkunäyttämö. Esityksissä, joissa katsomo pimennetään ja lavalle kohdistetaan voimakkaita valoja, ei lavalta näe katsomoon mitään. Jos ei henkisiä, energiallisia ja ajatuksellisia kohtaamisia oteta huomioon, näyttelijän mahdollisuudet kohdata katsoja ovat hyvin rajalliset.

Minua on työssäni turhauttanut tunne siitä, etten kohtaa katsojia. Kohtaaminen voisi ja sen tulisi olla loputon keskustelun aihe, mutta kiireisessä työilmapiirissä on harvoin aikaa pysähtyä peruskysymysten äärelle. Harjoitusvaiheessa työryhmä yleensä keskustelelee siitä, miten esityksen väitteet tulisivat parhaiten esille. Katsojien välitön kohtaaminen on näyttelijälle harvinaista herkkua. Teatterilaiset, jo pelkästään työaikojensa takia, urautuvat viettämään vapaa-

aikansa teatteri-ihmisten parissa ja puhumaan teatterista vain sen tekijöiden kanssa. Tästä syntyy umpeutunut yhteisö, jonka näkökulmat muiden elämään kapenevat. Katsojien kohtaaminen, myös esitystilanteen ulkopuolella, voi puhkaista tämän umpion, tai ainakin tuoda sinne uutta näköalaa. Lehtonen pohtii kirjassaan samankaltaisia asioita. Hän kokee, että teatterintekijät pysähtyvät hyvin harvoin pohtimaan suhdettaan yleisöönsä. Lehtonen kysyy: ”Kuka katsomossa istuu ja miksi? Kuinka kohdata tuo kasvoton olio? Miten saada katsojien muistot ja kokemukset osaksi esitystä – sen erityiseksi, ainutkertaiseksi voimanlähteeksi?” (Lehtonen 2010, 11.)

Kajaanin kaupunginteatterissa on viritelty erinäköisiä vaihtoehtoja kohdata yleisö. Näitä kaikkia vaihtoehtoja rajaa sama asia: laitosteatterin työaika. Näyttelijät ovat ymmärrettävistä syistä (joillakin on perhettä ja muutakin omaa elämää) haluttomia tekemään vapaa-ajallaan ylimääräistä työtä palkatta. Palkkaneuvotteluissa saavutetuista eduista ei kannata lipsua sillä tilanne voi kääntyä huonommaksi ja sitä paitsi työehtosopimuksen noudattamatta jättäminen on laitonta.

Viimeisin yleisön kohtaamiskokeilu järjestettiin 30.9.2011 *Kajaanin seminaari* -esityksen yhteydessä. Esitys käsitteli Kajaanin opettajankoulutusyksikön (OKL) lakkauttamista erään fiktiivisen perheen kautta. Tilaisuutta mainostettiin lehti-ilmoituksella: Esityksen jälkeen teatterilla on keskustelutilaisuus, jonka alustajina toimivat Kajaanin OKL:n opiskelija-aktiivi ja yliopiston entinen rehtori. Esityksen jälkeen saliin jäi kourallinen yleisöä ja muutama näyttelijä, vapaa-ajallaan. Tilaisuus oli mielestäni kaikin puolin kuivakka, mutta ensimmäistä kertaa kuulin katsojan suusta, että esitys on ollut hänelle tärkeä, lähes

terapeuttinen. Esityksen avulla katsoja on voinut käsitellä omaa suruansa. Samalla hän voi tuntea, että muuten henkisesti vajavaisessa kaupungissa jokin yksikkö, teatteri, on hänen puolellaan. Minulle tämän miehen mielipiteen kuuleminen oli tärkeää, minä tunsin työni tärkeäksi. Vaikka esitystä oli esitetty jo puoli vuotta, ensimmäistä kertaa ymmärsin antavani jollekin jotain, olevani vuorovaikutuksessa katsojan kanssa. Kolmen vuoden aikana, joina olen työskennellyt Kajaanissa, tämä tilaisuus oli ainoa laatuaan. Uskon, että vastaavien keskustelujen lisääminen auttaisi ainakin näyttelijää ponnahtamaan tietämättömyydestään ja merkitysvajeestaan kokemukseen siitä, että tekee tärkeää työtä.

13.10.2011, Hoitokoti Kurimo, Suomussalmi

3 LAITOKSESTA LAITOKSEEN

3.1 Terveyttä taiteesta

Vuosituhansia on uskottu siihen, että taide parantaa. Jo antiikin aikana taidetta käytettiin hoidon välineenä. Esimerkiksi huilumusiikin ajateltiin parantavan masennuksen ja teatteriesityksen synnyttämän vahvan emotionaalisen latauksen uskottiin auttavan neurooseihin. (Hohenthal-Antin 2006, 27.)

Ajatukseni taiteen hyödyntämisestä sosiaali- ja terveystyössä eivät siis ole uusia. Yhteiskuntatieteiden tohtori ja draamakouluttaja Leonie Hohenthal-Antin on tutkinut ikäihmisiä taiteen kokijoina ja tekijöinä. Hän kertoo kirjassaan *Kutkuttavaa taidetta* taiteen parantavista vaikutuksista. Tutkimusten mukaan taiteen kyky synnyttää laadukasta vuorovaikutusta on eräs sen parantavista voimista, Hohenthal-Antin kirjoittaa (2006, 28). Myös psykosomatiikan ja terveydentutkija Markku T. Hyypä ja valtiotieteen tohtori Hanna-Liisa Liikanen toteavat kirjassaan *Kulttuuri ja terveys* kulttuurin ja taiteen olevan voimavaroja, joiden tiedetään vaikuttavan myönteisesti terveyteen. Tekijöiden mukaan fysiologisella tasolla taide-elämykset herättävät emootioita, jotka erittävät mielihyvähormoneja, joilla on positiivinen vaikutus yksilön terveyteen. (Hyypä & Liikanen, 2005, 17).

Hyvä. En ole enää pelkästään oman uskoni varassa taiteen parantavista vaikutuksista. Aiheesta on kirjoitettu kirjoja ja tehty paljon tutkimuksia Taiteen positiivinen vaikutus terveyteen ei ole mielipidekysymys. Kuka on tehnyt taiteellista työtä sosiaali- ja terveystyöalalla ja miten?

Sairaalaklovnit ry. on vuodesta 2002 työskennellyt lapsipotilaiden hyväksi kiertämällä sairaaloitten lastenosastoja. Haastattelin yhdistyksen

puheenjohtajaa, Aino Viertolaa, sähköpostitse tammikuussa 2012. Viertola kertoi, että Sairaalaklovnit ry.:n päärahoittaja on Raha-automaattiyhdistys, ja yhdistys pyörittää toimintaansa avustuksilla, lahjoituksilla ja apurahoilla. Niiden avulla klovniin tilaaminen sairaaloihin voisi olla ilmaista. Yhdistyksellä on tällä hetkellä 40 koulutettua artistia, jotka kiertävät sairaaloiden lastenosastoja viihdyttäen lapsipotilaita ja osallistuen näin heidän hoitoonsa. Viertolan käsityksen mukaan Sairaalaklovnit ry. on suurin Suomessa toimiva yhdistys, jonka päätarkoitus on tehdä taidetta terveydenhuollon palvelukseen. Muut toimijat ovat yksittäisiä ammatinharjoittajia, projekteja tai pieniä työryhmiä. Yhdistys sai ensimmäisen Suomen Messusäätiön perustaman Terveystaiteesta -palkinnon syksyllä 2011 Terveysmessuilla. (Viertola 2012.)

Teatteri-ilmaisun ohjaaja Tanja Kupiainen kirjoitti 2010 Keskipohjanmaan ammattikorkeakouluun lopputyön *Omannäköistä elämää – Draaman keinot mielenterveyskuntoutujien ryhmäytymisessä*. Kupiainen käsittelee työssään ryhmäytymistä ja sen haasteita mielenterveyskuntoutujien ammatillisessa kuntoutusryhmässä. Työn tavoitteena oli ryhmäyttää kuntoutujia käyttäen soveltavaa draamaa ja toiminnallisia menetelmiä. Kupiainen kertoo ryhmän työskennelleen kuvien kanssa, tehneen tekstiharjoituksia ja draamallisia kohtauksia. Kupiainen toteaa työssään, että soveltavan draaman käytöstä ja toiminnallisista menetelmistä saatiin hyviä tuloksia, joista voidaan päätellä draamallisen toiminnan edistävän ryhmäytymistä ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä. (Kupiainen 2010, 7–10, 27–32.)

Mitä enemmän asiaan perehdyn, sitä paremmalta ajatus taiteesta terveydenhuollon palveluksessa alkaa tuntua. Suomessa on paljon työttömiä taiteilijoita, ja sosiaali- ja terveysalalla tehdään jatkuvasti töitä pienentyvillä

henkilökuntaresursseilla. Luulisi, että valtio olisi kiinnostunut näistä mahdollisuuksista, joita taideala voisi terveydenhuoltoon tuoda. Perekdyttyäni asiaan huomaan, että niin se onkin.

Terveyttä kulttuurista -verkosto on yksi järjestäytyneimmistä tahoista, joka puolustaa kulttuurin merkitystä terveydelle. Verkosto sai alkunsa vuonna 1992 YK:n kulttuurivuosisikymmenen osana käynnistetyistä Arts in Hospital -toiminnasta ja syntyi eri alojen ammattilaisten henkilökohtaisesta kiinnostuksesta. Toiminnan tukena ovat olleet Suomen kansallinen Unesco-toimikunta, Taiteen keskustoimikunta ja Suomen Kuntaliitto sekä Suomen Mielenterveysseura. Verkoston tehtävänä on ollut kerätä ja jakaa tietoa kulttuurin ja taiteen mahdollisuuksista terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Raha-automaattiyhdistys rahoitti Terveyttä kulttuurista -verkoston hankkeita 2000-luvun alussa, mutta muuten verkoston toiminta on ollut vapaaehtoisuuden sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Taiteen keskustoimikunnan harkinnanvaraisten avustusten varassa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2011.)

Vuonna 2003 Opetusministeriö laati Taide- ja taiteilijapoliittisen ohjelman, jonka eduskunta hyväksyi. Ohjelma pyrkii edistämään taiteilijoiden ja taiteen asemaa Suomessa. Siinä todetaan, että tuloksekkaaksi osoittautunutta Terveyttä kulttuurista -toimintaa jatketaan sekä julkisen sektorin että kansalaisyhteiskunnan toimin. Ohjelmassa luvataan valtion huolehtivan verkoston toiminnan edistämiseksi opetus-, sosiaali- ja terveys, sekä ympäristöministeriön yhteistyönä. Terveyttä kulttuurista -verkostossa on tällä hetkellä yli 70 jäsentä, jotka edustavat hyvin laajasti ja kattavasti sekä kulttuurin ja taiteen että terveys- ja sosiaalipuolen alueita. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2011.)

Millä tavalla minä voisin osallistua Terveyttä kulttuurista -toimintaan? Sairaalaklovni-toiminta kiinnostaa, mutta yhdistys järjestää koulutuksia harvakseltaan ja sen yhdistäminen laitosteatteriarkeen on hankalaa. Soveltavan draaman työpajojen pitäminen sosiaali- ja terveystieteiden laitoksissa ei kiinnosta ehkä riittävästi. Kajaanin teatteritapaamisessa syksyllä 2010 kuuntelin näyttelijä Jussi Lehtosen luentoa siitä, miten hän on soveltanut näyttelijäntyötä hoitolaitoksissa. Silloin tiesin, mitä halusin tehdä.

3.2 Jussi Lehtosen työn esittely

Näyttelijä Jussi Lehtonen otti virkavapaata työpaikastaan Suomen Kansallisteatterista ja valmisti monologin *Rakkaus ei ole ajan narri*, joka kiersi yli 200 hoitolaitoksessa. Hän kirjoitti kiertueen pohjalta kirjan *Samassa valossa* ja aloitti Teatterikorkeakoulussa näyttelijöille suunnatun kurssin, joka käsittelee hoitolaitoksissa esiintymistä. Lehtonen perusti Kansallisteatteriinkin kiertuenäyttämön, jonka tarkoituksena on saavuttaa katsojia, jotka eivät käy teatterissa. Lehtonen on käsittääkseni ensimmäinen näyttelijäkoulutuksen saanut teatterintekijä, joka tekee laitostyötä ja tutkii laitosteatterin ja hoitolaitosten yhteistyömahdollisuuksia. Lehtonen loi itselleen esitysrakenteen, jota minä käytän pohjana omassa esityksessäni (*Mihin kauriit katosivat?*). Käsittelemän oman esitykseni tekoprosessia seuraavassa luvussa.

Täysin uudenlainen esiintymisympäristö aiheuttaa uudenlaisia haasteita. Työryhmäni kävi tutustumassa esiintymispaikkoihin ja katsojiin jo esitysten harjoitusvaiheessa. Se kuului osana harjoitusprosessia ja auttoi ymmärtämään tulevien esiintymispaikkojen tarjoamat mahdollisuudet. Lehtosen luoma rakenne

itse esitystapahtumalle on kolmivaiheinen. Ensimmäinen osa alkaa siitä, kun esiintyjä astuu laitokseen. Hän tutustuu tilaan ja katsojiin, esittäytyy, kättelee, kuuntelee, jutustelee, pyytää katsomaan esitystä. Toinen osa on itse esitys ja kolmas purkutilanne esityksen jälkeen. Koska kohderyhmänä ovat kaikki laitokset ja koska jokainen esitys ja jokainen yleisö on erilainen, ainoastaan yhtä rakennetta purkutilanteelle ei voi rakentaa. Esityksen jälkeisen hetken tarkoitus on antaa tila, paikka ja aika kokemusten jakamiselle. Jos esitys herätti ajatuksia ja jos niitä haluaa jakaa, siihen on mahdollisuus. Jos on tarve olla hiljaa, mutta yhdessä, siihen tarjotaan paikka. Jos haluaa jutella säästä, ei mikään estä.

Esiintyjä rakentaa näyttämön kaikkien läsnäolijoiden yhteiseksi muistojen ja mielikuvien heijastuspinnaksi. Onnistuneen teatterivierailun yhteydessä näyttelijä saa hoitolaitoksen asukkaan tulemaan ulos kuorestaan ja luottamaan itseensä myös omien kokemustensa kokijana ja artikuloijana. (Lehtonen 2010, 39.)

7.10.2011, Emmi-koti, Turku

4 *MIHIN KAURIIT KATOSIVAT?*

- laitoksia kiertävä runomonologi

4.1 Projektin esittely

Sairastuin itse masennukseen ja työuupumukseen syksyllä 2010 ja harkitsin tosissani alan vaihtoa. En ollut kuitenkaan valmis vielä luopumaan teatterin tekemisestä, ja minussa kyti halu kanavoida oma paha olo taiteeksi. Halusin selvittää, onko taiteesta mitään hyötyä, voiko se saada voimaan ihmisiä paremmin.

Tutustuttuani Lehtosen laitoksissa tekemään työhön syntyi ajatus runomonologista, joka kiertää laitoksia. Aloin suunnitella esitystä niille ihmisille, joille teatteriin lähteminen on hankalaa tai mahdotonta. Tämä tuntui tärkeältä, työltä, jolla on merkitystä. *Mihin kauriit katosivat?* -esityksessä pääsin tutkimaan pohtimiani ajatuksia: katsojakontaktia ja teatteritaiteen hyötyaspektia ja niiden merkitystä esiintyjälle. Harkitsin, suunnittelin ja viimein sain teatterinjohtajalta luvan tehdä mustaa mieltä, yksinäisyyttä ja valon löytymistä käsittelevän laitoksia kiertävän runomonologin.

Masennusta käsittelevä juttu oli kieltämättä itsekkäistä syistä liikkeelle lähtenyt yritys taideterapioida itseäni. Tekeekö tämä esityksestä vähemmän taidetta? *Mihin kauriit katosivat?* -esityksen harjoitusprosessin alkuvaiheissa arvelutti aiheen henkilökohtaisuus. Kuinka lähellä työstettäviä aiheita kannattaa olla? Häviääkö näkökulma, kun aihe on liian likellä? Toisaalta olen sitä mieltä, että

kiinnostava taide syntyy aina tekijän omista tarpeista luoda uutta. Ulkoapäin annettussa työssä on haastavampaa olla sydämellä mukana kuin sisäsyntyisessä. Työryhmä oli esitystä valmistettaessa tietoinen vaaroista, joita lähelle tuleminen aiheuttaa. Siksi valitsimme esitykselle muodoksi etäännytyksen, joka ilmaisullisesti minulle tarkoitti klovnerian kaltaista kevyempää otetta raskaisiin runoihin. Se tuntui palvelevan esityksen yritystä olla kevyt.

Työryhmän muodosti kolme nuorta teatterintekijää: minun lisäksi siinä toimi Jaana Taskinen ohjaajana ja Maura Korhonen äänisuunnittelijana. Luimme kevään 2011 aikana valtavan määrän runoja, poimimme sivuun itsellemme mieluisia yksinäisyyttä ja masennusta käsitteleviä tekstejä. Kevään ja kesän aikana vierailimme erilaisissa laitoksissa tutustumassa tulevaan katsojakuntaan, puhumassa ja kuuntelemassa, jakamassa kokemuksia. Tapasimme Jussi Lehtosen ja keskustelimme hänen kanssaan aiheesta. Esityksestä valmistui kaksi versiota, toinen 40 minuuttia kestävä ja toinen, joka tehtiin ajatellen erityisesti muistisairaita, kehitysvammaisia ja niitä, joiden kapasiteetti keskittyä ja ottaa vastaan tekstiä on rajallinen. Se oli kestoaltaan 20 minuuttia.

4.2 Kokemuksia esityksistä ja katsojilta saatu palaute

Toistuvana teemana päiväkirjamerkinnöissäni on pelko. Tämä esitys kaikkine vaiheineen pelotti paljon enemmän kuin esitykset yleensä. Liikuin yksin, olin yksin, esiinnyin yksin. Tämä pelko oli hyvää, olin ajanut itseni tilanteeseen, jossa jokainen esiintyminen oli itsensä ylittämistä, jokainen esitys oli erilainen.

15.12.2011, Kajaani, avoin esitys

Olen kyllästynyt keskusteluissa aina jauhamaan yhteiskunnasta, joka syrjäyttää ihmiset yksinäisiksi. Haluaisin päästä keskustelemaan henkilökohtaisemmalla tasolla, herättää jotakin. Tämän tason puuttuminen loppukeskusteluista johtuu todennäköisesti siitä, että olen enää hyvin harvoin kertonut omista lähtökohdistani esityksen tekemiseen. Aikaisemmin kerroin, ja se yleensä sai ihmiset puhumaan. Omasta heikkoudesta kertominen pelottaa. Se tuntuu siltä, että esittelisi omaa vaatekaappiaan 7-päivää lehdessä. Lähes kaikkien mielenterveyskuntoutujien kanssa se on vaivatonta, mutta nämä avoimet ryhmät vanhus- ja dementia-koodeista puhumattakaan, näissä se on tiukempaa. Ja sitten en ole vielä sinut sen reaktion kanssa, joka yleensä tulee sen jälkeen, kun kerron masennuksestani tai muista kuvioista. ”Hei tsemppiä sulle nyt, voimaa, jaksamista, kyllä se valo vielä löytyy!” Mennään ammatillisesti niin henkilökohtaiselle tasolle, etten osaa käsitellä sitä enää ammatillisesti. (Lindstedt 2011, työpäiväkirja.)

Tässä päiväkirjamerkinnässä paljastuu yksi esityksen tekoprosessin yllättävimmistä asioista, johon en ollut osannut varautua. Kun kohtaan katsojia minulla tulisi olla kaksi roolia: yksi esityksen sisällä ja yksi sen ulkopuolella. Koska esityksen rooli on lähtenyt hyvin henkilökohtaisista asioista, rajan vetäminen minun ja roolin välille on ollut itsellenikin vaikeaa. Katsojille kaksoisroolini ymmärtäminen on ollut vielä vaikeampaa, ja siksi en ole aina osannut suhtautua heidän kommentteihinsa. Näin on ollut erityisesti ”avoimissa esityksissä”. Lehtonen kertoo kirjassaan törmänneensä laitoskiertueella juuri

näihin esiintyjän moniin rooleihin. On ”taiteilijan rooli”, johon kohdistuu erilaisia odotuksia. Taiteilijalle halutaan puhua taiteesta, esittää siihen liittyviä kommentteja ja käsityksiä. Lehtonen kertoo huomanneensa, että joissakin tapauksissa taiteilija koetaan lähtökohtaisesti henkilöksi, jolle saa puhua tunteistaan, uskoutua. Tämä asetelma toistuu Lehtosen mukaan yhtä lailla hoitolaitosten asukkaiden kuin henkilökunnan suhtautumisessa. (Lehtonen 2010, 26.) Toinen rooli on oma itse, alttiiksi asettuminen, jota Lehtonen nimittää ”Ihminen ihmiselle Jussi”. Nämä kaksi roolia sisältyvät toisiinsa, mutta siihen sisältyy ristiriita: Täytyy olla ammatillisuuden tuomaa arvovaltaa, mutta siitä pitää myös pystyä luopumaan inhimillisen kohtaamisen nimissä. Lehtonen pohtii samaa kysymystä kuin minä: Mitä tarkoittaa omaksua rooli omana itsenään? (Lehtonen 2010, 28.)

Laitosesitysten lisäksi olen pitänyt perinteisemmässä teatteritilassa avoimia esityksiä niin sanotuille ”tuettomille katsojille”. Tuettomilla katsojilla tarkoitan tässä yhteydessä ihmisiä, jotka eivät tarvitse tai halua yhteiskunnan tukea elämiseen. Suorempi määritelmä voisi olla ”terve” tai ”tavallinen”, mutta tämä projekti on opettanut minua näkemään rajat terveen ja sairaan ja tavallisen ja oudon välillä entistä häilyvämmiksi. Siksi en halua käyttää kyseisiä termejä. Teatteritila on minulle ympäristönä tuttu ja turvallinen, mutta sinne häviää esityksestä jotain olennaista: intiimiys on vaikeampi tavoittaa ja katsojia vaikeampi kohdata. Olin hämmentynyt näiden esitysten jälkeen saamistani kommentteista, joissa useimmissa epäiltiin, miten tämänkaltaisen esityksen voi viedä laitoksiin. ”Eikö ole vähän rajua?”, ”Saattaa olla aika vaikea ymmärtää kun on runoja ja kaikkea.” Ajauduin näiden heittojen jälkeen usein puolustuskannalle. Jouduin vakuuttelemaan yhtä paljon kommentoineille katsojille kuin itsellenikin, että laitoksissa asuvat ihmiset ovat nähneet elämää

ennen laitostumistaan ja ettei ymmärtäminen ole tärkeää. Tunsin toivottomuutta ja epäilin usein esityksen rajuutta ja vaikeutta. Lehtonen on pohtinut oman esityksensä voimakkuutta ja kirjoittaa:

Mielestäni ajatus siitä, että haitarimusiikki, hengellinen ohjelma ja Suomi-filmit sopivat palvelutalon vapaa-ajan ohjelmaan, mutta rakkauden menetystä, mustasukkaisuutta ja kuolemaa käsittelevä kokeellinen teatteriesitys ei sovi, on yksinkertaisesti vanhusten edun vastainen. Tuntemattoman pelko johtaa siinä asukkaiden yksilöllisyyden ja ihmisyyden aliarvioimiseen. (Lehtonen 2010, 65.)

Laitosyleisölle minun esitykseni ”vaikeus” ja voimakkuus eivät ole tuntuneet olevan ongelmia. Erityisesti mielenterveyskuntoutujat ovat olleet esityksestä innoissaan. Tekstin haastavuus heitä on harvemmin häirinnyt ja he ovat keskittyneet oleelliseen: Miltä esitys tuntuu, ja mitä tunteita ja ajatuksia se minussa herättää. Toki jokaisessa esityksessä on katsoja, joka ilmoittaa ettei ymmärtänyt mitään, mutta hänelle olen usein sanonut: ”Ei se haittaa. Miltä se tuntui? Tai miltä tuntuu nyt?” Kaikkea maailmassa yritetään ymmärtää, hahmottaa järjen kautta, asioitten kokeminen ja tunteminen on aliarvostettua. Haluan osaltani omalla työlläni nostaa esille näitä tapoja suhtautua maailmaan. Esitystilanteissa saamani palaute on opettanut, että omista stereotyyppisistä käsityksistäni on pakko päästä eroon. Olettamisesta ja luulemalla tietämisestä on tullut minulle vihollisia tiellä uuteen, omaperäiseen ja rohkeaan taiteen tekemiseen.

6.10.2011, Lapinlahti, eläkeläisiä

Ajatus asuntoonsa lukkiutuvasta ihmisiä pelkäävästä naisesta tuntui olevan myös eläkeläisten arkipäivää. Tuntui käsittämättömältä, että vuosikymmenien ikäerosta huolimatta ongelma oli yhteinen. ... Tilaisuus oli kaikin puolin lämminhenkinen, monet tulivat henkilökohtaisesti kertomaan omia kokemuksiaan. Kättelin alussa ihmiset, jotka halasivat minua kun lähtivät. Tuntui hyvältä. (Lindstedt 2011, työpäiväkirja.)

6.10.2011, Lapinlahti, Luova Puu

5 SAMASTUMINEN – TAITEEN PARANTAVA VOIMA

Saksalainen akateemikko Hans Robert Jauss (1921–1997) on jakanut kirjallisuudessa esiintyvät samastumisen muodot viiteen. Ensimmäisenä Jauss mainitsee assosiativisen samastumisen, jossa esiintyjän ja vastaanottajan välinen raja häviää (esim. jumalanpalvelukset). Ihailevassa samastumisessa päähenkilöä ihaillaan, ja vasta etäännytyksen kautta häneen voidaan samastua esim. omaksumalla asenteita. Jauss puhuu myös myötätuntoisesta samastumisesta, jossa kärsivän sankarin kanssa koetaan yhteenkuuluvuutta, hän on ihmisen kokoinen ja tavoitettavissa. Katarttisessa samastumisessa antiikin oppien mukaisesti tavoitellaan puhdistavaa kokemusta traagisen järkytyksen tai koomisen keveyden kautta. Viidenneksi samastumislajiksi Jauss nimeää ironisen samastumisen, jossa vastaanottajan samastumismahdollisuus evätään ja vastaanottajalle tarjotaan odottamatta vaihtoehtoisia tulkintoja. (Wikipedia 2011.)

Vaikka nämä samastumismuodot on tehty kirjallisuuden tutkimukseen, niitä voi perustellusti soveltaa teatteriin ja esittäviin taiteisiin. Teatterilla on useita muotoja, joista yhteisöteatteria on käytetty mm. yhteisön ongelmien ratkomiseen. Tässä kontekstissa on tavallista, että yksilö osallistuu toimintaan pelkän katsomisen sijaan. (Wikipedia 2012.) Yhteisöteatterissa hyödynnetään assosiativista samastumista: katsoja kokee olevansa osa esitystä ja ymmärtää läsnäolonsa vaikutuksen esityskokonaisuuteen. Musikaaleissa, saduissa ja klassikkonäytelmissä (esim. Shakespearen tuotanto), tarinoitten sankareihin ja sankarittariin samastutaan ihailevan samastumisen kautta. Myötätuntoinen samastuminen on tyypillistä suomalaisille nykynäytelmille. Esimerkkinä voi mainita Reko Lundanin kirjoittaman *Tarpeettomia ihmisiä*, jossa pureudutaan

työttömän perheen ongelmiin ja perheväkivaltaan. Päähenkilöt eivät ole aatelisia, vaan naapurin tyttöjä ja tätejä ja ukkoja ja jätkiä, joilla yleensä menee huonosti. Katarttinen samastuminen voidaan laskea yhdeksi vanhimmista teatterin vaikutusmuodoista, joihin antiikin draama perustuu. Antiikin Kreikan merkittävän filosofin Aristoteleen runousoppien mukaan tragediassa esitetyn kärsimyksen herättämä pelko ja sääli puhdistavat lopulta näytelmän katsojan mielen. 1900-luvun merkittävimpiin teatterivaikuttajiin kuuluva Bertolt Brecht kehitti eepin teatterin, jossa pyrittiin vieraannuttamaan katsoja näyttämön tapahtumista. Pyrkimällä vaikuttamaan katsojan järkeen eikä tunteisiin brechtiläisen teatterin voidaan katsoa käyttävän hyväkseen ironista samastumista.

Uskon, että hoitolaitoskiertueeni parantava vaikutus on ollut samastumisen mahdollisuuden tarjoaminen. Arvelen, että katsojien kokema samastuminen on ollut hyvin erilaista eri hoitolaitoksissa. Jos jaotellaan Jaussin mukaan, mielenterveyskuntoutujilla samastuminen on todennäköisesti ollut enimmäkseen myötätuntoista samastumista. Minun ja katsojien välille on syntynyt yhteisymmärryksen silta: he tietävät, mistä minä puhun, he ovat kokeneet samoja tunteita, kuin mitä minä koen näyttämöllä. Dementikoilla samastuminen on voinut olla enemmän assosiativista tai ihailevaa. He muistavat olleensa nuoria, heistä tuntuu hyvältä nähdä nuorta energiaa, he samastuvat esittämäni hahmoon omien muistojensa kautta.

Lehtonen kertoo kirjassaan havainnoistaan esityksen parantavista vaikutuksista. Hän sanoo sairauden kokemuksen ja käsityksen terveydentilasta olevan suuri osa sairastamista. Hyvä teatteriesitys saattaa Lehtosen mukaan vaikuttaa juuri tähän kokemukseen. Pysyvästi hoitolaitoksissa asuville esitys

saattaa tarjota matkan menneisyyteen, aikaan jolloin asiat olivat vielä toisin. Tämä matka saattaa näyttää nykytilanteen uudessa valossa ja saada sen tuntumaan yllättäen siedettävämmältä. Lehtosen mukaan tämänlainen matka lisää ihmisen elämänhalua, jolloin kliinisessä mielessä voidaan puhua parantuneesta hoitomyöntyvyydestä. (Lehtonen 2010, 39.) Lehtosen kuvaama matka mahdollistuu mielestäni samastumisen avulla. Myötätuntoinen samastuminen saattaa auttaa mielenterveyskuntoutujaa näkemään omaa tilannettaan: Hän on ehkä tuntenut esityksessä läpikäytyjä tunteita, ja huomaa, että voi nyt paremmin kuin ennen. Jo teatteriesitykseen tuleminen on konkreettinen esimerkki siitä, että pystyy poistumaan asunnostaan. Dementikon assosiatiivinen tai ihaileva samastuminen voi auttaa tekemään matkan nuoruuteen, aikaan, jolloin jalat kantoivat ja tanssiminen tuotti iloa.

Katsojan kyky ja tarve samastua konkretisoitui minulle ensimmäistä kertaa esiintyessäni dementikoille Kuopion Alma-kodissa 30.12.2011. Pyrimme esityksen toisessa versiossa, lyhyemmässä ja pehmeämmässä, korvaamaan tekstiä liikkeellä. Iäkäs rouva riemastui tanssimisesta ja liikkumisesta. Hän huuteli koko esityksen ajan "Tanssi vielä" ja yritti näyttää käsillä tahtia. Voi olla, että ylitulkitsen tilannetta, mutta minulle jäi olo, että ollessaan vielä liikuntakykyinen tämä nainen on tanssinut ja liikkunut ja saanut siitä nautintoa. Nyt nautinto syntyi siitä, että hän katsoi kun joku muu tekee sitä. Saman esityksen jälkeen, kun jutustelimme katsojien kanssa, kysyin heiltä, pelottiko esityksessä jokin. Martta huusi takarivistä "Pelotti!" Kysyin, osaako Martta sanoa, mikä kohta pelotti. "Kun sillä tavalla juoksentelit paljain jaloin, vilustut vielä!"

Lehtonen pohtii samastumista seuraavasti:

Suora samastuminen voi olla sitä, että koetaan jotain yhdessä, jotain yhteistä. Tiedostaen, että samalla kosketetaan myös jotain hyvin yksityistä, jotain mitä ei ehkä voi jakaa. Kosketetaan yksityistä yhdessä. ... Hoitolaitoskiertueella minusta on usein tuntunut, että esiintyjän ja katsojien välinen samaistumisleikki toteutuu parhaiten tällaisella sanattomalla alueella, jota itse nimitän elämäntunnoksi. (Lehtonen 2010, 42.)

7.10.2011, Emmi-koti, Turku

Turun Emmi-kodissa esiintyessäni 7.10.2011 katsojat eivät eläytyneet samalla tavalla kuin Kuopiossa. Katsojat olivat dementikkoja ja suurin osa enää hyvin vähän läsnä siinä todellisuudessa, jota me elämme. Siksi esiintyminen tuntui erityisen vaikealta. Kysyin itseltäni, niin kuin monta kertaa sen jälkeenkin olen kysynyt: "Mitä järkeä on tulla kiusaamaan ihmisiä runoilla, jotka kertovat masennuksesta. Eivät nämä ihmiset halua kuulla sitä, he haluavat kuulla haitarinsoittoa!" Sain itseni kiinni taas luulemalla tietämisestä, ja esityksen jälkeen käyty yhteinen hetki katsojien kanssa helpotti minua. Esityksestä keskustelu oli hankalaa, mutta oltuamme hetken hiljaa yksi puhekykyisistä naisista sanoi: "Olipa kiva olla näin yhdessä. Se on kyllä tärkeää, että on ystäviä. Lauletaanko *Maa on niin kaunis?*" Ja niin me laulettiin.

6 LOPPULAUSUMA

Monologiesitykseni *Mihin kauriit katosivat?* on ollut äärimmäisen kasvattava prosessi minulle esiintyjänä. Aion jatkaa esityksellä kiertämistä vielä 2012 vuoden loppuun asti Etelä-Suomessa.. Työryhmämme haluaa tehdä esitykseen korjauksia ennen etelän kiertueen alkamista. Haluamme tarkentaa ja muokata esitystä niiden havaintojen perusteella, joita olen tehnyt Kainuun kiertueen aikana. Syksyn 2011 aikana minulla ehti olla runomonologista muutamien avoimien läpimenojen ja harjoitusesitysten lisäksi 16 esitystä, kevätpuolella vähemmän, yhteensä viisi esitystä. Teatterin ohjelmistoon kuuluvat esitykset alkavat usein piankin ensi-illan jälkeen tuntua tasaisilta, ja sävyeroja esitysten välillä on vaikea nähdä tai niitä ei ole. Laitoksiin vietävä esitys on tuntunut joka kerta erilaiselta, tilan muuttuminen ja katsojien läsnäolo vaikuttavat esitykseen paljon.

13.10.2011, Hoitokoti Kurimo, Suomussalmi

Valitsemani tapa tulla esityspaikalle hyvissä ajoin ja tutustua katsojiin on osoittautunut tärkeäksi osaksi esityksen onnistumista. Tutustuminen on tilanne, jossa voin tarkkailla kunkin paikan ilmapiiriä, hoitajien suhtautumista, katsojien kuntoa: onko joukossa heikkokuuloisia tai -näköisiä, aggressiivisia, arkoja, suupalteja tai muuten levottomia. Katsojarakenteen mukaan olen opetellut intensiteetin säätelyä esityksen kuluessa. Riehakkaille katsojille painavan tekstin suuntaaminen rauhoittaa, hymyn ja herkkyyden kohdistaminen aralle katsojalle tuottaa parhaimmillaan kauniin kohtaamisen. Lehtonen kokee myös tietoisuuden yleisön iästä, terveydentilasta ja elämäntilanteesta vaikuttavan esiintymisasenteeseen. ”Karkeasti yleistäen voisi sanoa, että vanhoille ja hauraille katsojille tulee esittäneeksi hienovaraisemmin ja pehmeämmin. Nuoren yleisön edessä hauskat ja hullut kohdat korostuvat.” (Lehtonen 2010, 40.)

Äänenkäyttö on yksi intensiteetin säätelyn välineistä. Tilaa joutuu haistelemaan ja kuulostelemaan, ja puolitoista tuntia ennen esityksen alkua tilaan tuleminen ei ole yhtään liikaa. Akustiikka on esityksen kannalta tärkeä asia. Tutussa tilassa esiintyjän ei tarvitse kiinnittää siihen juurikaan huomiota. Hoitolaitoksia kiertäessä paikka muuttuu jatkuvasti, ja jokaisen tilan akustiikkaan täytyy tutustua erikseen. Olen oppinut katsomaan, minkälaiset asiat akustiikkaan vaikuttavat: materiaalit, tilan korkeus, ikkunoitten määrä. Kangasmateriaalit, verhot, sohvot, pehmentävät ääntä ja poistavat kaikua. Ikkunat, korkeat tilat ja betoni lisäävät sitä. Opin, että esitys onnistuu parhaiten jos on mahdollista rakentaa kaiuton tila.

Sopimukseeni teatterin kanssa kuuluu, että hoidan kaikkien tähän esitykseen liittyvän itse. Ja jälleen olen aivan uuden asian edessä: keikkojen myyminen,

sopimusten tekeminen, yhteydenottaminen tilaajiin, keikoilla tarvittavan auton varaukset... Vähitellen olen oppinut ymmärtämään teatteria pyörittävän organisaation toimintaa: valtava määrä ihmisiä tekemässä työtä, josta minulla ei ole ollut realistista käsitystä.

Tämä työ syntyi tarpeesta todistaa itselleni, että näyttelijäntyöllä on merkitystä yhteiskunnassa ja että taiteella on terveyttä edistäviä vaikutuksia. *Mihin kauriit katosivat?* -esityksen valmistaminen ja esittäminen on ollut merkittävää kasvussani turhautuneesta näyttelijästä itsensä tärkeäksi kokevaksi esiintyjäksi. Joudun myöntämään, ettei itse esitys ole näyttämötaidetta mullistava taideteos. Sen tekstivalinnoissa, tarinankuljetuksessa ja puristeisessa ilmaisussa on heikkoja kohtia. Niin kuin omat puutteeni, myönnän esityksenkin heikkoudet. Puutteistaan huolimatta esitykseni on ollut tärkeä ammatillisessa kehityksessäni.

Tärkeyden kokemuksen keskeinen tekijä on ollut sisäisen suunnan muutos. En ajatellut enää vain itseäni ja ollut huolissani vain omasta taiteellisesta kasvustani. Itsellenikin yllätyksenä avauduin ulospäin, kohti maailmaa, aloin välittää ympäristöstäni, halusin kohdata muita ihmisiä ja menin heidän luokseen. Sisäisellä suunnan muutoksella on ollut merkittävä tekijä myös perustyössäni näyttelijänä kaupunginteatterissa. Olen ollut näyttelijänä aiemmin paljon sisäänpäin kääntyneempi ja keskittynyt itsepintaisesti oman roolin rakentamiseen. Runomonologin myötä olen oppinut avaamaan itseäni ulospäin ja näkemään, keitä muita näyttämöllä on. Olen löytänyt sieltä vastaanäyttelijät ja yhteisen tavoitteen tehdä hyvä esitys.

Annan itselleni vapauden muuttaa teatterinäkemystäni iän ja kokemusten karttuessa. Juuri nyt ajattelen, että näyttelijän tehtävä yhteiskunnassa on tulla

lähelle ihmistä ja antaa voimaa elämiseen. Teknistyvässä ja kovien arvojen maailmassa se työ on tärkeää ja se edistää hyvinvointia. Teatteri edistää hyvinvointia aina. Meille tekijöille on tärkeää rikkoa laitoksien seiniä, viedä teatteria ulos taloista ja antaa mahdollisuus yhteisiin kokemuksiin. Teatterissa, sekä lavalla että katsomossa, on minulle kyse läsnäolosta ja kontaktista.

”Olen noussut tähän.

Nyt olen tässä ja seison.

Minulla on ääni, minulla on korvat ja koko.

Mutta yksinäni en ole mitään.

Minulla on silmät, jotka koko ajan katsovat teitä.

En lupaa mitään, muuta kuin antaa kaikkeni.”

- Pentti Saarikoski

LÄHTEET

Haarala, R. 1996: Suomen kielen perussanakirja, toinen osa. Neljäs painos. Helsinki: Oy Edita Ab.

Hohenthal-Antin, L. 2006: Kutkuttavaa taidetta. Juva: PS-kustannus.

Hyyppä, M. & Liikanen, H-L. 2005: Kulttuuri ja terveys. 1.painos, Helsinki: Edita Prima Oy.

Kupiainen, T.2010: Omannäköistä elämää - Draaman keinot mielenterveyskuntoutujien ryhmäytymisessä. Keskipohjanmaan ammattikorkeakoulu 2010.

Lehtonen, J. 2010: Samassa valossa. Hämeenlinna: Avain.

Lindstedt, I-M.: Työpäiväkirjat 2011–2012.

Saarikoski, P.1966:Ääneen, teoksessa Runot. Keuruu 2004: Otavan Kirjapaino Oy.

Terveysten ja hyvinvoinninlaitos, 2011. Terveyttä kulttuurista verkosto. Viitattu 30.11.2011. www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/taiku/toimintaohjelma/toimijat/tk_verkosto.

Viertola, A. 2012: Sähköpostitse käyty haastattelu, tammikuu 2012.

Wikipedia 2011. Samastuminen Viitattu 18.12.2011. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Samastuminen>.

Wikipedia 2012. Teatteri Viitattu 24.4.2012. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Teatteri>.

LIITTEET

LIITE 1

Kohtausluettelo

1. Esittely

2. Painajaisesta herääminen

Eeva-Liisa Manner: Kaikki eläimet auttavat minua

3. Ovikello, Seppo Hovi, Hullu-Kokki ”Kaiken näkevät silmät”

Eeva-Liisa Manner: Vähän viiniä

4. Lavatanssit

Helena Anhava: Tämä tunne äkkiä keskellä joukkoa

Edith Södergran: Tähdet

5. Naapurit

Charles Bukowski: Punainen Mercedes

Heli Slunga: Tervola

6. Kotiin jääminen

Eeva-Liisa Manner: Ja eläin avasi suunsa

Laura Gustafsson: Joulukuun lumi on mustaa

Ilkka Koponen: Dies Irae

7. Kauriin heitto ja katumus

Aila Meriluoto: Minua vihataan

Aila Meriluoto: Seitti

Pentti Saarikoski: Aamulla on niin ikävän tuntuinen päivä

Helena Anhava: Mogadon, mogadon, mogadon

8. Silmien avaaminen ja tanssi

Aila Meriluoto: Kuolema

Tuntematon runoilija: Surusilmäinen kauris

9. Kohtaaminen

Pentti Saarikoski: Olen noussut tähän

10. Ilo ja hyväksyntä

Wisława Szymborska: Kirjoittamisen ilo

Eeva-Liisa Manner: Metsän hiljaisuuteen